

**Schoolondersteuningsprofiel
Vrije School De Zwanenridder
Wageningen**

Wageningen, 1 augustus 2014

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. De beschrijving van het onderwijs	4
2.1 Het onderwijsconcept.....	5
2.2 De voorzieningen op de vijf velden	10
3. Grenzen en groeimogelijkheden van de school.....	13
3.1 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. onderwijsconcept.....	13
3.2 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. voorzieningen op de vijf velden	15
4. Tot slot	17

1. Inleiding

Vrije School De Zwaneridder biedt natuurlijk onderwijszorg aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer De Zwaneridder tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders¹ te verwijzen naar een andere school, een school voor speciaal (basis)onderwijs. Scholen verschillen in de onderwijszorg die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar onderwijszorg aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel op de school terecht kan.

In een audit mei 2012 die door de M&O groep is uitgevoerd, is gekeken naar de 'match' tussen de onderwijsbehoeften² van de leerlingen uit het voedingsgebied van de school met het onderwijsaanbod van de school. Deze match tussen vraag en aanbod is in kaart gebracht in termen van kenmerken van het onderwijszorgaanbod, van de school dus.

Het profiel van het onderwijszorgaanbod van een reguliere school wordt bepaald door:

- de mate waarin het onderwijsconcept bijdraagt aan het zich geaccepteerd voelen van.
- de positie op vijf velden van onderwijsbehoefte:
 1. de hoeveelheid aandacht/handen in de groep;
 2. speciale onderwijsmaterialen;
 3. de ruimtelijke omgeving;
 4. expertise;
 5. samenwerking met externe instanties die zich ook met de zorg voor het kind bezighouden.

Informatie over deze kenmerken is verzameld door bestudering van relevante documenten, diverse gesprekken, observaties in groepen, met name ter ondersteuning van de bevindingen over het gehanteerde onderwijsconcept en het daarbij horende klassenmanagement. Ook een gesprek met het team, waarin de opvattingen rond en het draagvlak voor het onderwijs aan leerlingen met speciale onderwijsbehoeften aan de orde komt, maakt onderdeel van de audit.

Op basis van deze audit zou iedere school binnen het (voormalige) samenwerkingsverband het zgn. schoolondersteuningsprofiel (SOP) opstellen binnen een vastgesteld format.

Op 1 augustus 2014 dient elke school een SOP te hebben. Aangezien er nog steeds geen afstemming is omtrent het te hanteren format, heeft Vrije School De Zwaneridder er voor gekozen om de uitkomsten van deze audit te hanteren voor het huidige SOP. Waar gewenst is de data geactualiseerd en tevens is de inhoud van het rapport wat gecomprimeerd.

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

² De onderwijsbehoefte is de instructie en ondersteuning die de leerling in de onderwijssituatie nodig heeft om een volgende stap te kunnen maken in het eigen proces van cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling.

2. De beschrijving van het onderwijs.

De Vrije School 'De Zwaneridder' is gelegen aan de Arboretumlaan in het zuidoostelijke deel van Wageningen, een wijk met veel groenvoorziening. Tegenover de school staat het Arboretum (bomentuin) 'De Dreijen'. Nederland telt ruim 90 vrijescholen. De Zwaneridder valt onder het neutraal bijzonder onderwijs en behoort tot het bestuur van de Stichting Pallas.

Binnen de school is tevens de Vrije peutergroep "De Zwanekindjes", vallend onder de wetgeving Wet Kinderopvang. Dagelijks zijn er maximaal 14 peuters in de leeftijd van 1½ tot 4 jaar.

De vrijeschool is gebaseerd op de antroposofische opvattingen van Rudolf Steiner. Pedagogisch uitgangspunt hierbij is de manier waarop de individuele leerling zich ontwikkelt en hoe het kind daarbij kan worden begeleid. Het onderwijs is gericht op een evenwichtige ontwikkeling van denken, voelen en willen. De vrijeschool is als volgt opgebouwd:

- kleuteronderwijs (2 jaar)
- basisonderwijs (onderbouw – klas 1 tot en met klas 6)
- voortgezet onderwijs (middenbouw - klas 7 en 8, bovenbouw – klas 9 tot en met klas 12)

Deze verdeling is conform de 3 fasen waarin het kind zich ontwikkelt: de kleuterfase, de kinderfase en de fase van puberteit en adolescentie. Het onderwijs in de vrijeschool is gebaseerd op inzichten in de ontwikkeling die elk kind doormaakt op weg naar de volwassenheid. Deze menskunde ligt aan de basis van het onderwijs. Hierdoor is de lesstof in het 'leerplan' zo geordend dat het aansluit bij de ontwikkelingsfase van de betreffende leeftijd. Het leerplan is ontwikkeld in mesoleerlijnen (Ik zie rond in de wereld) en deze zijn met de kerndoelen.

Het kunstzinnige element speelt een belangrijke rol. Behalve in kunstzinnige vaklessen, wordt het ook zichtbaar binnen de gewone vakken zoals rekenen, taal, geschiedenis en aardrijkskunde. Het is een manier om de leerlingen beter te kunnen bereiken. Het vak euritmie neemt een bijzondere plaats in. Het kenmerkende van euritmie is dat door bewegingen van het lichaam zowel het gesproken woord als muziek worden uitgebeeld. In het vrijeschoolonderwijs wordt veel aandacht besteed aan heemkunde, de leefomgeving van de leerlingen en de natuur.

Met het onderdeel levenskunst wordt alles verstaan wat met gezond gedrag en goede gewoonten heeft te maken. Het vertellen van verhalen uit verschillende culturen is voor alle kinderen belangrijk. In de klassen worden de schoolperiode de volgende verhalen verteld. Kleuterklas en klas 1: de sprookjes van de Gebroeders Grimm, klas 2: fabels en heiligenlegenden, klas 3: het Oude Testament, klas 4: Noord-Germaanse mythologie uit de Edda, klas 5: Griekse mythologie, klas 6: Romeinse sagen en middeleeuwse verhalen.

In het vak 'Sociale Omgang' wordt extra aandacht besteed aan sociale integratie en respect hebben voor elkaar. De school maakt het mogelijk dat een kind zich ontwikkelt tot een volwaardig mens. De leerlingen hebben kennis van verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten. Het lesaanbod komt aan de orde binnen de diverse vakgebieden en met name bij leefomgeving, beweging, kunst en levenskunst. Op De Zwaneridder hebben de leerlingen gedurende hun basisschoolperiode verschillende leerkrachten.

De werkwijze van de vrijeschool is vastgelegd in het leerplan. Deze bestaan uit een viertal belangrijke onderdelen:

- het kleuteronderwijs dat is toegesneden op de behoefte van het jonge kind
- het periodeonderwijs: thematisch onderwijs rondom een bepaald vak of onderwerp
- de jaarfeesten die traditioneel belangrijke momenten in het jaar markeren
- de ouders die betrokken zijn bij diverse activiteiten.

De fysieke ontwikkeling is bij kleuters nog heel fundamenteel. Het kind kan doelgericht leren pas als deze ontwikkeling voldoende ver is ontwikkeld. Dit vindt plaats rond het zesde en zevende levensjaar. In de vrijeschool is dit een belangrijk thema. Spelenderwijs en op een functionele manier wordt er gewerkt aan leervoorwaarden en wordt leerstof aangeboden die de ontwikkeling van de kleuter bevorderen, maar leerlingen moeten zich in eerste instantie veilig voelen door hen een geborgen plek te bieden. Het tempo waarin leerlingen leren lezen en schrijven is aanvankelijk lager ten opzichte van leeftijdsgenoten in andere basisscholen. De leerlingen beginnen langzaam met leren. In klas 4 trekt over het algemeen het niveau bij en hebben zij hetzelfde niveau als hun leeftijdsgenoten in groep 6 op de reguliere basisschool.

De vrijeschool werkt met periodeonderwijs. Gedurende ongeveer vier weken wordt er in de eerste twee ochtenduren een bepaalde leerstof behandeld. In het weekrooster bestaat de mogelijkheid de opgedane kennis te herhalen, er dieper op in te gaan en eigen te maken door al spelend, tekenend, schilderend, schrijvend, boetsierend en via toneel te oefenen. Na de ochtendpauze krijgen de kinderen vaklessen van hun klassenleerkracht of een vakleerkracht (handwerken, euritmie) en komt de overige leerstof uit het leerplan aan bod. Vreemde talen (Engels, Duits, Frans) worden aangeboden door te zingen in de kleuterklas, in de lagere klas te spreken en in de hogere klassen eenvoudige boekjes te lezen.

2.1 Het onderwijsconcept

In hoeverre heeft de school te maken met verschillen tussen leerlingen?

De Vrije School 'De Zwaneridder' heeft 133 leerlingen op de teldatum 01-10-2014 verdeeld over zes klassen, nl. de kleuterklas, klas 1 (groep 3), combinatieklas 2-3 (groep 4-5), klas 4 (groep 6) en klas 5/6 (groep 7/8). De Zwaneridder groeit fors en groeit vanaf schooljaar 2014-2015 met 1 klas per leerjaar. Er wordt geen gebruik gemaakt van de gewichtenregeling. De school heeft één leerling met een LGF vanuit cluster 3. De aantallen kleuterverlengingen, zittenblijvers en verwijzingen over de afgelopen zeven jaar zijn als volgt:

Schooljaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	-	-	-	-	-	-	-
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Aantal leerlingen per 1-10	90	90	97	102	109	117	122
Aantal verlengd schooljaar (kleuters)	1	4	4	1	2	2	2
Aantal zittenblijvers	0	0	1	1	1	2	0
Verwijzingen SBO	0	0	1	0	0	1	0
Verwijzingen SO cluster 1	0	0	0	0	0	0	0
Verwijzingen SO cluster 2	0	0	0	0	0	0	0
Verwijzingen SO cluster 3	0	1	1	1	0	0	1
Verwijzingen SO cluster 4	0	0	0	0	0	0	0

De laatste vier jaar heeft de school één leerling verwezen naar het SBO en drie leerlingen naar het SO cluster 3. Het verwijzingspercentage is daarmee laag.

Het niveau van leren van de leerlingpopulatie wordt gekenmerkt als hoog (CITO A-B hoog). Over de afgelopen vier jaar is de helft of meer van de leerlingen van klas 6 (groep 8) uitgestroomd naar het VWO. De spreiding van de niveaus van leren in de groepen is matig heterogeen.

Er zijn weinig leerlingen met forse gedragsproblemen aanwezig. De behoefte op gedrag richt zich nu vooral op het begrenzen ervan en nauwelijks op het stimuleren tot een activiteit of het verkrijgen van inzicht in eigen gedrag en in die van de ander. Het hanteren van gedragsproblemen valt en staat bij de begrenzing. De leerkrachten vinden het lastig om met gedragsproblematiek om te gaan en dit in te passen in het huidige pedagogische en didactische klimaat van de klassen. Op dit gebied zijn er schoolbreed geen onderwijsmaterialen met speciale pedagogische of psychologische kenmerken. Binnen de school is wel gecertificeerde kennis aanwezig. De zorg coördinator/leerkracht is afgestudeerd op master SEN, HBO-scriptie over gedragsproblematiek en master SEN dissertatie op onderwijskunde.

De school heeft te maken met veel beelddenkers. Voor deze leerlingen kan het team in hun specifieke onderwijsbehoeften voorzien, evenals voor leerlingen met dyslexie of dyscalculie. De leerlingen op De Zwaneridder worden gekenmerkt als sociaal sterk. Hoogbegaafde leerlingen vertonen een verschil in cognitieve en sociale vaardigheden t.o.v. de andere leerlingen. Op sociaal-emotioneel gebied zijn deze leerlingen kwetsbaarder dan hun leeftijdsgenoten. Zij komen veelal uit een beschermende thuissituatie. Als respons krijgt de school vanuit het voortgezet onderwijs te horen dat over het algemeen hun leerlingen veelal zelfstandig zijn. De school schat in dat zij in verhouding niet meer zorgleerlingen heeft dan vergelijkbare scholen in de omgeving. Naast zorg voor gedrag en beelddenkers biedt de school tevens zorg op motorisch, sociaal-emotioneel en didactisch gebied.

Alle kleuters zijn welkom op de school. Wanneer een leerling meer zorg nodig heeft, zorgt de leerkracht voor een passend aanbod binnen de school. Zij-instromers komen eerst drie dagen in de klas. De leerkracht heeft daarna een gesprek met ouders en de school van herkomst om eventuele problemen te bespreken. Op basis van dit totaalbeeld wordt bekeken of de school de leerling het onderwijs kan bieden wat nodig is en op basis van deze afweging wordt besloten of een leerling wordt toegelaten.

Ouders kiezen bewust voor de vrijeschool, waardoor er leerlingen zijn die verder weg van de school wonen. De sociaal economische achtergrond van ouders is overwegend uit een hoger opgeleid milieu. Er zijn weinig verschillen tussen leerlingen voor wat betreft de culturele achtergrond. Een groot deel van de leerlingen is van autochtone afkomst. Enkele leerlingen zijn van allochtone afkomst uit o.a. Engeland, Duitsland, Italië, China en Irak. De school geeft geen NT2-onderwijs. Het team vindt het belangrijk dat de leerlingen Nederlands leren.

Hoe wordt binnen de school op speciale onderwijsbehoeften gereageerd?

Zoals gezegd hanteert De Zwaneridder het vrijeschool onderwijsconcept. De visie op dit concept is doorleefd en geïntegreerd in het denken over onderwijs bij de leerkrachten. Het onderwijsconcept is nader te karakteriseren door deze te toetsen aan een aantal dimensies. In het volgend overzicht staan uitersten geformuleerd en de vraag is wat het meest van toepassing is op de school. Een '1' betekent een aanpak sterk in de richting van de linkse beschrijving en een '4' betekent een aanpak sterk in de richting van de rechtse beschrijving.

Onderwijsconcept Vrijeschool De Zwaneridder	1	2	3	4	
Overdragen van kennis		X kleuters	X onder- bouw		Zelf ontdekken
Kennis verwerven			X		Werken met kennis
Klassikaal leren		X			Individueel en groepsleren
Sturing van het leren door de leerkracht		X			Kinderen sturen eigen leren
Alle leerlingen op bepaald basisniveau brengen			X		Maximale uit elke leerling halen
Leerstof bepaalt de leerweg				X	Beginsituatie van de leerling bepaalt de leerweg
Nadruk op gestructureerde opdrachten		X			Nadruk op vrije opdrachten
Beoordeling van prestaties o.b.v. gelijke normering		X			Beoordeling van leervorderingen o.b.v. beginsituatie van leerlingen
Beoordeling door de leerkracht		X			Zelfbeoordeling door de leerling
Evaluatie onderwijs o.b.v. leervorderingen groep		X			Evaluatie onderwijs o.b.v. leervorderingen individuele leerling
Evaluatie onderwijs door de leerkracht	X				Evaluatie samen met leerlingen

Toelichting:

Overwegend dragen de leerkrachten in de onderbouw de kennis over aan de leerlingen en in de bovenbouw leren de leerlingen meer zelf ontdekken vanuit een duidelijk kader. De school heeft de ambitie om voor iedereen het zelf ontdekkend leren te stimuleren. Er is variatie in de verwerking van opdrachten vanuit de kunstzinnige vorming. In het periodeonderwijs wordt veel instructie gegeven. De school is erop gericht dat leerlingen werken met de aangeboden kennis. Zij krijgen de ruimte de kennis zelfstandig of in samenwerking met andere leerlingen te exploreren, te beleven en te ervaren. Er wordt vooral ingezet op klassikaal leren, mede doordat er combinatieklassen zijn. Binnen de verwerking ontstaat differentiatie op instructie, niveau en op tempo.

De school wil zich meer richten op individueel en groepsleren. Het HGW-traject sluit daar mooi bij aan, evenals het vak heemkunde, waarin de leefomgeving van de leerlingen en de natuur aan bod komt. De leerkracht stuurt het leren, hij bepaalt de lesstof en volgt wat de klas aankan.

Het team heeft oog voor elke leerling en zij heeft de attitude het maximale uit het kind te halen door feedback te geven op de individuele verwerking van de leerling. De leerkracht zorgt zelf voor een gedifferentieerd aanbod. Waar nodig krijgt de leerling een individuele leerlijn. Het aanbieden van verrijkings- of verdiepingsstof voor leerlingen die meer aankunnen dan hun leeftijdsgenoten ervaren de leerkrachten als meest lastig. Wanneer het binnen hun mogelijkheden ligt, krijgt een leerling aangepaste lesstof. Veelal wordt lesstof voor zorgleerlingen verwoord in groepshandelingsplannen en minder in individuele plannen. De leerkracht biedt voor tweederde deel gestructureerde opdrachten aan, waarbij de beginsituatie van de leerling de leerweg bepaalt. Het aanbod is in de vrijeschool deels leeftijdgerelateerd. De leerstof is een leidraad voor de leerkracht en wordt toegepast op de actuele situatie.

De prestaties van de leerling wordt schoolbreed op basis van gelijke normering beoordeeld, maar individueel wordt gekeken naar individuele prestaties naar aanleiding van vermogen en ontwikkeling. Zorgleerlingen worden in het team besproken tijdens de kindbespreking. De leerkrachten kijken naar de leerhouding en stellen de vraag waar het probleem vandaan komt. De school gebruikt het leerlingvolgsysteem 'ParnasSys'.

De leerkracht is degene die de leerling beoordeelt en incidenteel hebben leerlingen n.a.v. criteria een stem in het geval van spreekbeurten en dergelijke. Er is onderling weinig wedijver, het accepteren van elkaars waarde is van groter belang. Leerlingen worden niet betrokken bij de evaluatie van het onderwijs. Op basis van leervorderingen van de groep wordt het succes van de school bepaald. Tussenevaluaties kunnen tegenvallen, maar de uitstroomgegevens zijn goed. De school evalueert het onderwijs. Het is belangrijk dat ouders het onderwijs dragen. Het uitvoeren van de taken is voorbehouden aan de leerkrachten en directie. De ouderbetrokkenheid is hoog.

Conclusie:

De Zwaneridder werkt vanuit het vrijeschool onderwijsconcept. De leerstof is gebaseerd op de ontwikkelingsfasen van de leerlingen (periodeonderwijs). De leerling staat centraal: het team kijkt naar zijn beginsituatie en vervolgens is men erop gericht aan te sluiten bij zijn mogelijkheden en het maximale uit de leerling te halen. De leerkracht stuurt het leerproces. De lesstof wordt klassikaal aangeboden, daarna volgt groeps- en/of individuele instructie. In de kleuterklassen wordt kennis overgedragen, terwijl in de onderbouw het zelfontdekkend leren wordt gestimuleerd. De verwerking geschiedt volgens gestructureerde opdrachten. De leerkracht beoordeelt de prestaties van de leerling waarbij de leerlingen onderling met elkaar worden vergeleken. De ouders zijn in grote mate betrokken bij de school en er wordt samen veel gesproken over het onderwijs. Het evalueren van het onderwijs is een taak van het schoolteam.

Hoe wordt de continuïteit van de onderwijszorg voor elke leerling verzekerd?

In de vrijeschool gaat het team uit van de positieve kwaliteiten van het kind. Een (zorg)leerling wordt in beeld gebracht, de leerling staat centraal als mens en het team zal de vraag beantwoorden hoe het kind zich kan ontplooien. De kindbespreking is daarom wezenlijk onderdeel van de zorgstructuur.

Op verschillende manieren voorziet de school in de speciale onderwijsbehoeften van de leerlingen, namelijk door individuele aandacht in de klas maar apart van de groep, individuele aandacht buiten de klas, groepsaandacht in homogene subgroepen en individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak. De zorg wordt vooral aan de onderkant gegeven. In de kleuterklas en klassen 1 en 2 bieden ouders ondersteuning aan kleine groepjes m.b.t. het oefenen van de motoriek. Leren borduren is belangrijk voor de wilsontwikkeling. Later komt dit terug en ziet men dat een leerling een bepaalde prestatie wil behalen en het zelfvertrouwen vergroot. De RT-er werkt voornamelijk

met (groepjes) leerlingen buiten de klas in de RT-ruimte om de oorzaak van het probleem te vinden en blokkades weg te nemen. Zo assisteert zij in de 1^e klas, bespreekt zij de leerlingen met de klassenleerkracht en worden zo nodig individuele of groepshandelingsplannen geschreven.

De school differentieert incidenteel op verschillende leerstijlen van de leerlingen. Het 'eigenaarschap' van de onderwijszorg van de leerlingen ligt bij de klassenleerkracht die de zorg signaleert. De leerkracht is op de hoogte van wat er in de klas gebeurt en onderhoudt de contacten met de ouders. Hierdoor weet de leerkracht wat dat betekent voor het aanbod in de klas. In de kindbespreking ondersteunt het team en de zorg coördinator hierbij. Zo nodig kan er extra hulp of onderzoek worden geboden door de zorg coördinator, de RT-er, de schoolarts of de kunst-zinnige therapeut. Laatstgenoemde persoon werkt op freelance basis en kan op verzoek van het team leerlingen individueel begeleiden wanneer ouders hiervoor toestemming hebben gegeven. Ouders financieren de therapie. De therapeut geeft de begeleiding op school of in haar praktijk.

De vrijescholen hebben een eigen Schoolbegeleidingsdienst. Zij kan o.a. pedagogische en didactische ondersteuning bieden aan onderwijskrachten. Binnen de kaders van het Passend Onderwijs wordt thans gewerkt binnen het regionaal samenwerkingsverband Rijn en Gelders Vallei. De begeleidingsdienst van Vrije Scholen zal blijven bestaan en de school inhoudelijk blijven ondersteunen wanneer door de school gewenst.

De school verkeert in een omvormingsproces naar meer handelingsgericht werken, differentiëren en het borgen van de doorgaande lijnen door de hele school heen. Leerlingen die onder het gemiddelde scoren, krijgen extra hulp of een individuele leerlijn. Doublures komen zeer beperkt voor. Het schoolteam geeft aan dat zij meer aandacht aan hoogbegaafde leerlingen wil besteden en hen werk behoren aan te bieden dat voldoende op hun niveau aansluit. Incidenteel komt het voor dat een leerling versnelt. Het ligt in de lijn om ook groepshandelingsplannen te schrijven.

De borging van de leerlingenzorg wordt genoteerd in het leerlingvolgsysteem ParnasSys. Hierin houdt de leerkracht vorderingen en toetsgegevens bij en er worden notities gemaakt van bijvoorbeeld oudercontactmomenten. Ouders kunnen dit niet inlezen via het ouderportaal. Het team zal zich het invoeren van de gegevens en werken met het systeem eerst goed eigen moeten maken. Ouders worden gezien als actief partnerschap. Velen van hen hebben zelf op een vrijeschool onderwijs genoten. Leerkracht en ouders zijn in dialoog over de leerling. Over het algemeen zijn ouders meer tevreden geworden over de school. Gedurende het schooljaar kunnen de ouders de ontwikkeling van hun kind volgen door het bijwonen van de ouderavonden en de 'tien minuten' gesprekken. Soms wordt er door de leerkracht een huisbezoek georganiseerd. De kleuterleidsters informeren ouders twee keer per jaar over de ontwikkeling van hun kind. In klas 1 tot en met 6 krijgen de ouders aan het eind van het jaar een getuigschrift. De leerkracht beschrijft hierin de leerprestaties, belevingen en sociale, emotionele en kunstzinnige ontwikkeling die het kind heeft doorgemaakt.

Het team is bijzonder betrokken bij het onderwijsleerproces van de leerlingen. De school bewaakt het proces volgens een cyclische aanpak met de PDCA kwaliteitscirkel. Het team ervaart het bewaken en uitvoeren van dit proces als zwaar, maar achteraf zijn de leerkrachten tevreden.

2.2 De voorzieningen op de vijf velden

Wij beschrijven hier de voorzieningen van de school tegen de achtergrond van alle mogelijke voorzieningen die op dit moment op scholen, van wat voor soort dan ook, bestaan. In de praktijk heeft geen enkele school alle voorzieningen. Van reguliere scholen kan, in de huidige verdeling van mensen en middelen onder de schoolsoorten, verwacht worden dat zij maar beperkt kunnen 'scoren' op deze velden van onderwijszorgvoorziening. De basisvoorzieningen die elke reguliere school heeft uitgaande van een minimale rijksbekostiging, veronderstellen we aanwezig, en vermelden we dus niet. Bij de flexibilisering van waar en hoe de 'extra' mensen en middelen vanuit zorgbekostiging worden ingezet, is het interessant na te gaan waar voor een school groeimogelijkheden liggen, en waar de grenzen zijn.

Veld 1: de hoeveelheid aandacht/handen in de klas

De Zwaneridder is een kleine school en heeft als nadeel dat zij weinig extra handen in de klas heeft. Extra hulp wordt wel aan leerlingen geboden door de onderwijsassistent buiten de klas.

Veld 2: de onderwijsmaterialen

De onderwijsmaterialen die op elke reguliere school worden gebruikt laten we buiten beschouwing. Wel gaat het hier om onderwijsmaterialen t.b.v. leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale didactische kenmerken

Aangepaste leerlijnen:

- er zijn geen speciale onderwijsmaterialen t.b.v. één of meer leerlingen

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale pedagogisch/psychologische kenmerken:

Onderwijsmaterialen ondersteunend bij:

- uitdaging tot alertheid en activiteit, nl. time-timer
- begrip voor sociale interactie (met de volwassenen en de leeftijdsgenoten in de eigen omgeving), nl. het Babbelspel

Aanpassingsvermogen aan kindspecifieke fysieke belemmeringen (in aanvulling op de didactische materialen)

Aanwezige materialen

(zoals zitballen, 'sissel'-kussens voor hyperactieve kinderen, fysiotherapeutische materialen voor revaliderende kinderen, basis verpleegmaterialen voor langdurig zieke kinderen, MRT-materialen³ aangepast schrijfmateriaal, aangepast meubilair):

Sisselkussen

Veld 3: de ruimtelijke omgeving

De Zwaneridder is een gebouw met een verdieping. Op de begane grond is de peutergroep 'De Zwanekindjes' ingericht, die valt onder de Wet Kinderopvang. Op de eerste verdieping bevinden zich de kleuterklassen en klassen 1 tot en met 6. Verder is er een grote zaal geschikt voor o.a. diverse vieringen en voorstellingen, een revalidatie-/therapie ruimte, een administratiekantoor, het kantoor voor de directeur en een lerarenkamer. Het gebouw is niet rolstoeltoegankelijk.

De lokalen zijn licht door de grote ramen. Natuurlijke materialen zoals hout ziet men terug in de lokalen en in het les- en spel materiaal. Het speelplein ligt aan drie kanten van het gebouw. De kleuters hebben andere pauzes dan de overige klassen. De leerlingen kunnen spelen op de verschillende klim- en spelmaterialen. De peutergroep heeft een eigen afgesloten plein.

Veld 4: de expertise

³ MRT=motorische remedial teaching

BIJLAGE 3 schoolplan 2015-2019 - SOP

De eerste groep vragen betreft de teamexpertise. Daarmee wordt bedoeld op kennis en ervaring die geïntegreerd is in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers. De volgende groep vragen gaan over de beschikbaarheid van specifieke, bij één of meer interne of externe collega's/partners aanwezige, expertise.

Geïntegreerd in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers is aanwezig:

- Een teamaanpak op gedrag (afspraken op papier en werkend in de praktijk)
- Competenties om ouders als partner te betrekken bij de onderwijszorg voor hun kind

Nog niet in de volle breedte aanwezig is:

- Kennis over opvattingen en aanpakken in de onderwijszorg (handelingsgericht werken, werken met leerlijnen, onderwijsconcepten gebaseerd op onderwijsbehoeften van leerlingen zoals coöperatief leren)
- Kennis over onderwijszorgvoorzieningen rond de school en in de regio

De beschikbaarheid van expertise (gecertificeerd) op specifieke gebieden is bij De Zwaneridder als volgt:

Binnenschools	Buitenschools snel toegankelijk	Expertiseveld
nee	nee	Visuele beperkingen
nee	ja	Auditieve beperkingen
nee	ja	Spraakmoeilijkheden en taalstoornissen
nee	ja	Verstandelijke beperkingen
nee	ja	Motorische beperkingen
nee	ja	Beperkingen door chronische ziektes
ja	ja	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
ja	ja	ADHD en ADD
nee	ja	Angst- en hechtingsstoornissen
nee	ja	Overige psychiatrische aandoeningen
nee	ja	Gedragsproblemen
nee	ja	Dyslexie
nee	nee	Onderwijsachterstanden andere culturen

Gecertificeerde expertise van de zorgcoördinator: MA.Ed-SEN: HBO-Scriptie over Gedragsproblematiek en MA. Dissertatie op Onderwijskunde.

Veld 5: de samenwerking met andere instanties

	Nooit	Sporadisch	Regelmatig	Vaak	GHP ⁴	Contact- persoon ⁵
SMW	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
Bureau Jeugdzorg	☐	☒	☐	☐	☐	dir.
GGD	☐	☐	☒	☐	☐	dir.
GGZ	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
MEE	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
kinderziekenhuis	☐	☒	☐	☐	☐	dir.
revalidatiekliniek	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
justitiële inrichting	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
KDC	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
MKD	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
Gemeente: brede school	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
Gemeente: VVE	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
Gemeente: schakelklassen	☒	☐	☐	☐	☐	dir.
Gemeente: ketenzorg	☒	☐	☐	☐	☐	dir.

De school heeft een goed contact met de jeugdzorg.

⁴ GHP=gemeenschappelijk handelingsplan (één kind, één plan).

⁵ Lkr. = leerkracht, Vkr. = vakleerkracht, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, IB = intern begeleider, Dir. = directeur, AB = ambulante begeleider, OU = ouder/verzorger.

3. Grenzen en groeimogelijkheden van de school

3.1 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. onderwijsconcept

Een basis voor onderwijs aan kinderen met diverse onderwijsbehoeften wordt gelegd door het onderwijsconcept van de school. Op het gebied van de diversiteit zijn twee kenmerken van het onderwijsconcept bepalend: het draagvlak binnen het team, en de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit laatste kenmerk kan worden gezien als een dimensie van methodegestuurd naar leerlingengestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren⁶. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat ‘een leerling bij de groep houden’ betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de specifieke groep die op dat moment de klas vormt. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor ‘een leerling bij de groep houden’ hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methodegebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen. Leerkrachten op scholen die vooral methodegestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

⁶ Onderzoek van de SLO wijst uit dat gemiddeld ongeveer tweederde van de lestijd op Nederlandse scholen met gebruik van standaardmethoden les wordt gegeven.

Manieren om binnen het methodegestuurde concept onderwijs te bieden leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methodegestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

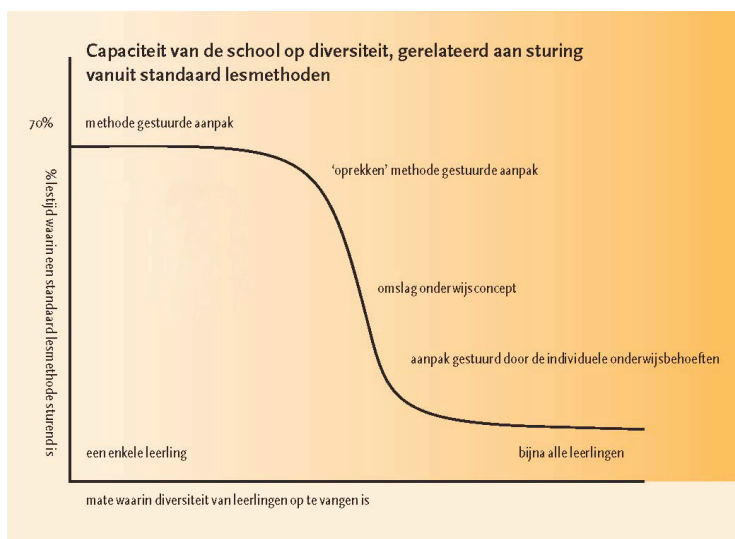
In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van de school weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden. De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methodegestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op of onder de gebogen lijn.

Vrije School De Zwaneridder bevindt zich op positie ■

Toelichting op de positie van de grafiek: De school schat in dat voor ongeveer 50% het leerstofaanbod afkomstig is van standaard lesmethoden die worden gebruikt als materiaal om tegemoet te kunnen komen aan de vraag om differentiatie.

3.2 Groeimogelijkheden en grenzen v.w.b. voorzieningen op de vijf velden

In het licht van Passend Onderwijs kunnen vier schoolprofielen⁷ binnen het regulier basisonderwijs worden onderscheiden, te weten:

1. de *netwerkschool*
2. de *smalle zorgschool*
3. de *brede zorgschool* en
4. de *inclusieve school*.

Onder deze vierdeling van schoolprofielen ligt een dimensie die loopt van gesegregeerd ('exclusie') naar geïntegreerd onderwijs ('inclusie'). In andere woorden: de netwerkschool profiteert adequaat en optimaal van de geïnstitutionaliseerde speciale (onderwijs)zorg binnen andere instellingen, zoveel mogelijk gelegen in de directe omgeving van de school. Deze is aanwezig in andere speciale scholen, of in gespecialiseerde zorginstellingen als een revalidatiecentrum. Op de inclusieve school daarentegen is in principe alle speciale onderwijszorg 'in huis' aanwezig om zorgleerlingen te kunnen handhaven, mede door een vaste partnerrelatie met zorginstellingen buiten het onderwijs zoals het genoemde revalidatiecentrum.

De schoolprofielen kunnen ook benaderd worden vanuit een 'ontwikkelingsperspectief', waarbij de netwerkschool als beginfase en de inclusieve school als eindfase wordt gezien. Op die manier kunnen scholen die zichzelf herkennen in één van de schoolprofielen, de intentie uitspreken om te streven naar een ander, nabijgelegen schoolprofiel. Uiteraard is het schoolprofiel waartoe de school zich ontwikkelt ook geen statische grootheid. Schoolprofielen veranderen met de transformatie van de schoolpopulatie en de schoolkeuzen daaromtrent mee.

Hierna worden de voorzieningen op de school per veld, na een omschrijving, ingedeeld als passend bij een netwerkschool, een smalle zorgschool, een brede zorgschool of een inclusieve school. De volledige tabellen staan in de bijlage bij dit rapport.

Veld 1: de hoeveelheid aandacht/handen in de klas

De omschrijving van de huidige situatie past bij het profiel van een netwerkschool:

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
1. Hoeveelheid aandacht en tijd	<ul style="list-style-type: none"> • Er is één paar handen in de klas, de lk⁸ zorgt zelf voor bijv. preteaching, werken aan de instructietafel, op tijdelijke basis (een uur per week). • Er wordt gewerkt met de gegeven groepsgrootte (± 25 leerlingen). 	Er is speciale onderwijszorg door rt'er en/of ib'er, op tijdelijke basis (gedurende enkele uren per week).

De hoeveelheid aandacht, ofwel de 'handen' in de klas is afhankelijk van:

- de beschikbare formatie;
- de organisatie van de groepen in de school;
- de beschikbare handen van buiten de formatie (ouders, stagiaires).

⁷ Greven, L.F. en Timmerhuis, A. (2008). *Passend Onderwijs. Kansen in beeld!* Utrecht: Sardes (Sardes Speciale Editie 8).

⁸ In deze tabel en de andere tabellen komen meerdere afkortingen voor. Daarbij staat lk voor leerkracht, oa voor onderwijsassistent, ou voor ouder, ml voor medeleerling, rt'er voor remedial teacher, ib'er voor intern begeleider, ab'er voor ambulante begeleider, so voor speciaal onderwijs, lgf voor leerlinggebonden financiering, pgb voor persoonsgebonden budget, ihp voor individueel handlingsplan.

Veld 2: de onderwijsmaterialen

De omschrijving van de huidige situatie past bij het profiel van een netwerkschool:

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
2. Onderwijsmaterialen	<ul style="list-style-type: none"> Er wordt waar nodig gebruik gemaakt van niveaudifferentiatie in de lesmethoden. Er is aanvullend remediërend materiaal voor de kernvakken, behorend bij de gebruikte lesmethoden. 	Er zijn onderwijsmaterialen beschikbaar die tegemoet komen aan specifieke didactische kenmerken en speciale pedagogische/psychologische kenmerken (bijv. beloningssysteem).

Veld 3: de ruimtelijke omgeving

De omschrijving van de huidige situatie past bij het profiel van een netwerkschool:

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
3. Ruimtelijke omgeving	<ul style="list-style-type: none"> Aan de tafel van de zorgleerlingen wordt één-op-één begeleiding gegeven. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is op de gang ruimte waar één-op-één begeleiding of begeleiding van een (sub)groepje leerlingen kan plaatsvinden.

Veld 4: de expertise

De omschrijving van de huidige situatie past bij het profiel van een netwerkschool:

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
4. Expertise	<ul style="list-style-type: none"> De Ik hebben enige kennis van en competenties op het gebied van speciale onderwijsbehoeften. 	<ul style="list-style-type: none"> De rt'er en/of zorg coördinator hebben kennis van en competenties op het gebied van de meest voorkomende speciale onderwijsbehoeften.

Eén manier om naar de groei van de expertise te kijken, is door het onderscheid te maken tussen teamexpertise en individuele expertise. De inzet van individuele expertise is altijd zinvol, maar heeft veel meer effect wanneer die ingebed is in een expertomgeving van het team. Bijvoorbeeld een team dat een gezamenlijke expertise heeft op gedrag, weet veel meer opbrengst te halen uit de specifieke expertise van één van de leerkrachten op autisme, dan een team dat géén teamaanpak heeft.

Veld 5: de samenwerking met andere instanties

De omschrijving van de huidige situatie past bij het profiel van een netwerkschool:

Veld	Setting	
	Binnen de klas	Binnen de school
5. Samenwerking met andere instanties	<ul style="list-style-type: none"> De Ik onderhouden contacten met de ib'er om op de hoogte te blijven. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is op basis van behoefte samenwerking en afstemming met professionals uit so en zorginstellingen.

De behoefte aan samenwerking met andere instanties groeit mee met de aanwezigheid op school van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften.

4. Tot slot

Over het geheel genomen is de Vrijeschool De Zwaneridder te karakteriseren als een **netwerkschool**.

	Netwerkschool	Smalle zorgschool	Brede zorgschool	Inclusieve school
Onderwijsconcept	☒	☐	☐	☐
Onderwijsvoorzieningen:				
1. Handen in de klas	☒	☐	☐	☐
2. Materialen	☒	☐	☐	☐
3. Ruimtelijke omgeving	☒	☐	☐	☐
4. Expertise	☒	☐	☐	☐
5. Relaties	☒	☐	☐	☐

De wijze van uitvoering van het vrijeschoolonderwijsconcept sluit in beperkte mate aan bij de uitgangspunten van Passend Onderwijs. Met name het accent op de klassikale aanbieder geeft minder ruimte voor de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen. Dit neemt niet weg dat het team open staat voor diversiteit in de groepen en een bijzonder warm hart heeft voor de leerlingen met een zorgvraag. Men stelt immers het kind centraal. De leerkrachten zijn zeer betrokken en zij doen hun uiterste best om binnen het onderwijsconcept de zorgleerlingen te bedienen en dat verdient waardering. Het team is gericht op kwaliteitsverbetering en staat open voor samenwerking met andere scholen binnen het samenwerkingsverband.

De aangegeven groeimogelijkheden op het algemene onderwijsconcept van de school en op de vijf velden bieden perspectief op een ontwikkeling naar een smalle zorgschool of op een versterking van het bestaande profiel.

Alle aangegeven groeimogelijkheden bieden kansen om meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs te kunnen bieden, maar ook om de 'gewone' leerlingen meer aan hun specifieke onderwijsbehoeften aangepast onderwijs te bieden.

Vrijeschool De Zwaneridder toont zich een open, gastvrije school die de discussie rond de onderwijszorg naar aanleiding van de ontwikkelingen rond Passend Onderwijs graag aangaat.